

GECONSOLIDEERDE VERSIE

VAN HET VERDRAG BETREFFENDE DE EUROPESE UNIE

EN

HET VERDRAG BETREFFENDE DE WERKING
VAN DE EUROPESE UNIE

(2012/C 326/01)

Inhoudsopgave

	Bladzijde
GECONSOLIDEERDE VERSIE VAN HET VERDRAG BETREFFENDE DE EUROPESE UNIE	13
PREAMBULE	15
TITEL I GEMEENSCHAPPELIJKE BEPALINGEN	16
TITEL II BEPALINGEN INZAKE DE DEMOCRATISCHE BEGINSELEN	20
TITEL III BEPALINGEN BETREFFENDE DE INSTELLINGEN	22
TITEL IV BEPALINGEN INZAKE DE NAUWERE SAMENWERKING	27
TITEL V ALGEMENE BEPALINGEN INZAKE HET EXTERN OPTREDEN VAN DE UNIE EN SPECIFIEKE BEPALINGEN BETREFFENDE HET GEMEENSCHAPPELIJK BUITENLANDS EN VEILIGHEIDSBELEID	28
Hoofdstuk 1 Algemene bepalingen betreffende het extern optreden van de Unie	28
Hoofdstuk 2 Specifieke bepalingen betreffende het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid	30
Afdeling 1 Gemeenschappelijke bepalingen	30
Afdeling 2 Bepalingen inzake het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid	38
TITEL VI SLOTBEPALINGEN	41
GECONSOLIDEERDE VERSIE VAN HET VERDRAG BETREFFENDE DE WERKING VAN DE EUROPESE UNIE	47
PREAMBULE	49
EERSTE DEEL DE BEGINSELEN	50
TITEL I CATEGORIEËN EN GEBIEDEN VAN BEVOEGDHEDEN VAN DE UNIE	50
TITEL II ALGEMEEN TOEPASSELIJKE BEPALINGEN	53
TWEEDE DEEL NON-DISCRIMINATIE EN BURGERSCHAP VAN DE UNIE	56
DERDE DEEL HET BELEID EN INTERN OPTREDEN VAN DE UNIE	59
TITEL I DE INTERNE MARKT	59
TITEL II HET VRIJE VERKEER VAN GOEDEREN	59
Hoofdstuk 1 De douane-unie	60

	Bladzijde
Hoofdstuk 2 De douanesamenwerking	61
Hoofdstuk 3 Verbod op kwantitatieve beperkingen tussen de lidstaten	61
TITEL III LANDBOUW EN VISSERIJ	62
TITEL IV HET VRIJE VERKEER VAN PERSONEN, DIENSTEN EN KAPITAAL	65
Hoofdstuk 1 De werknemers	65
Hoofdstuk 2 Het recht van vestiging	67
Hoofdstuk 3 De diensten	70
Hoofdstuk 4 Kapitaal en betalingsverkeer	71
TITEL V DE RUIMTE VAN VRIJHEID, VEILIGHEID EN RECHT	73
Hoofdstuk 1 Algemene bepalingen	73
Hoofdstuk 2 Beleid inzake grenscontroles, asiel en immigratie	75
Hoofdstuk 3 Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken	78
Hoofdstuk 4 Justitiële samenwerking in strafzaken	79
Hoofdstuk 5 Politiële samenwerking	83
TITEL VI VERVOER	85
TITEL VII GEMEENSCHAPPELIJKE REGELS BETREFFENDE DE MEDEDINGING, DE BELASTINGEN EN DE ONDERLINGE AANPASSING VAN DE WETGEVINGEN	88
Hoofdstuk 1 Regels betreffende de mededinging	88
Eerste afdeling Regels voor de ondernemingen	88
Tweede afdeling Steunmaatregelen van de staten	91
Hoofdstuk 2 Bepalingen betreffende belastingen	93
Hoofdstuk 3 De aanpassing van de wetgevingen	94
TITEL VIII ECONOMISCH EN MONETAIR BELEID	96
Hoofdstuk 1 Economisch beleid	97
Hoofdstuk 2 Monetair beleid	102
Hoofdstuk 3 Institutionele bepalingen	105

	Bladzijde
Hoofdstuk 4	
Specifieke bepalingen voor de lidstaten die de euro als munt hebben	106
Hoofdstuk 5	
Overgangsbepalingen	107
TITEL IX	
WERKGELEGENHEID	112
TITEL X	
SOCIALE POLITIEK	114
TITEL XI	
HET EUROPEES SOCIAAL FONDS	119
TITEL XII	
ONDERWIJS, BEROEPSOPLEIDING, JEUGD EN SPORT	120
TITEL XIII	
CULTUUR	121
TITEL XIV	
VOLKSGEZONDHEID	122
TITEL XV	
CONSUMENTENBESCHERMING	124
TITEL XVI	
TRANSEUROPESE NETWERKEN	124
TITEL XVII	
INDUSTRIE	126
TITEL XVIII	
ECONOMISCHE, SOCIALE EN TERRITORIALE SAMENHANG	127
TITEL XIX	
ONDERZOEK EN TECHNOLOGISCHE ONTWIKKELING EN RUIJTE	128
TITEL XX	
MILIEU	132
TITEL XXI	
ENERGIE	134
TITEL XXII	
TOERISME	135
TITEL XXIII	
CIVIELE BESCHERMING	135
TITEL XXIV	
ADMINISTRATIEVE SAMENWERKING	136
VIERDE DEEL	
DE ASSOCIATIE VAN DE LANDEN EN GEBIEDEN OVERZEE	137
VIJFDE DEEL	
EXTERN OPTREDEN VAN DE UNIE	139
TITEL I	
ALGEMENE BEPALINGEN INZAKE HET EXTERN OPTREDEN VAN DE UNIE	139
TITEL II	
DE GEMEENSCHAPPELIJKE HANDELSPOLITIEK	139
TITEL III	
SAMENWERKING MET DERDE LANDEN EN HUMANITAIRE HULP	141
Hoofdstuk 1	
Ontwikkelingssamenwerking	141
Hoofdstuk 2	
Economische, financiële en technische samenwerking met derde landen	142
Hoofdstuk 3	
Humanitaire hulp	143

	Bladzijde
TITEL IV BEPERKENDE MAATREGELEN	144
TITEL V INTERNATIONALE OVEREENKOMSTEN	144
TITEL VI BETREKKINGEN VAN DE UNIE MET INTERNATIONALE ORGANISATIES, MET DERDE LANDEN EN DELEGATIES VAN DE UNIE	147
TITEL VII SOLIDARITEITSCLAUSULE	148
ZESDE DEEL INSTITUTIONELE EN FINANCIËLE BEPALINGEN	149
TITEL I BEPALINGEN INZAKE DE INSTELLINGEN	149
Hoofdstuk 1 De instellingen	149
Eerste afdeling Het Europees Parlement	149
Tweede afdeling De Europese Raad	152
Derde afdeling De Raad	153
Vierde afdeling De Commissie	155
Vijfde afdeling Het Hof van Justitie van de Europese Unie	157
Zesde afdeling De Europese Centrale Bank	167
Zevende afdeling De Rekenkamer	169
Hoofdstuk 2 Rechtshandelingen van de Unie, vaststellingsprocedures en overige bepalingen	171
Eerste afdeling Rechtshandelingen van de Unie	171
Tweede afdeling Vaststellingsprocedures en overige bepalingen	173
Hoofdstuk 3 De adviesorganen van de Europese Unie	177
Eerste afdeling Het Economisch en Sociaal Comité	177
Tweede afdeling Het Comité van de Regio's	178
Hoofdstuk 4 De Europese Investeringsbank	180
TITEL II FINANCIËLE BEPALINGEN	181
Hoofdstuk 1 De eigen middelen van de Unie	181
Hoofdstuk 2 Meerjarig financieel kader	182
Hoofdstuk 3 De jaarlijkse begroting van de Unie	183
Hoofdstuk 4 Uitvoering van de begroting en kwijtingverlening	186

	Bladzijde
Hoofdstuk 5 Gemeenschappelijke bepalingen	187
Hoofdstuk 6 Fraudebestrijding	188
TITEL III NAUWERE SAMENWERKING	189
ZEVENDE DEEL ALGEMENE EN SLOTBEPALINGEN	192
PROTOCOLLEN	201
Protocol (Nr. 1) betreffende de rol van de nationale parlementen in de Europese Unie	203
Protocol (Nr. 2) betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid	206
Protocol (Nr. 3) betreffende het statuut van het Hof van Justitie van de Europese Unie	210
Protocol (Nr. 4) betreffende de statuten van het Europees stelsel van centrale banken en van de Europese centrale bank	230
Protocol (Nr. 5) betreffende de statuten van de Europese investeringsbank	251
Protocol (Nr. 6) betreffende de plaats van de zetels van de instellingen, van bepaalde instanties, organen, organisaties en diensten van de Europese Unie	265
Protocol (Nr. 7) betreffende de voorrechten en immuniteiten van de Europese Unie	266
Protocol (Nr. 8) betreffende artikel 6, lid 2, van het verdrag betreffende de Europese Unie inzake de toetreding van de Unie tot het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden	273
Protocol (Nr. 9) inzake het Besluit van de Raad betreffende de uitvoering van artikel 16, lid 4, van het Verdrag betreffende de Europese Unie en artikel 238, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie tussen 1 november 2014 en 31 maart 2017, enerzijds, en vanaf 1 april 2017, anderzijds	274
Protocol (Nr. 10) betreffende de permanente gestructureerde samenwerking, ingesteld bij artikel 42 van het Verdrag betreffende de Europese Unie	275
Protocol (Nr. 11) inzake artikel 42 van het Verdrag betreffende de Europese Unie	278
Protocol (Nr. 12) betreffende de procedure bij buitensporige tekorten	279
Protocol (Nr. 13) betreffende de convergentiecriteria	281
Protocol (Nr. 14) betreffende de eurogroep	283

	Bladzijde
Protocol (Nr. 15) betreffende enkele bepalingen met betrekking tot het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland	284
Protocol (Nr. 16) betreffende enkele bepalingen inzake Denemarken	287
Protocol (Nr. 17) betreffende Denemarken	288
Protocol (Nr. 18) betreffende Frankrijk	289
Protocol (Nr. 19) betreffende het Schengenacquis dat is opgenomen in het kader van de Europese Unie	290
Protocol (Nr. 20) betreffende de toepassing van bepaalde aspecten van artikel 26 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op het Verenigd Koninkrijk en Ierland	293
Protocol (Nr. 21) betreffende de positie van het Verenigd Koninkrijk en Ierland ten aanzien van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht	295
Protocol (Nr. 22) betreffende de positie van Denemarken	299
Protocol (Nr. 23) betreffende de buitenlandse betrekkingen van de lidstaten in verband met de overschrijding van de buitengrenzen	304
Protocol (Nr. 24) inzake asiel voor onderdanen van lidstaten van de Europese Unie	305
Protocol (Nr. 25) betreffende de uitoefening van de gedeelde bevoegdheden	307
Protocol (NR. 26) betreffende de diensten van algemeen belang	308
Protocol (NR. 27) betreffende de interne markt en de mededinging	309
Protocol (Nr. 28) betreffende economische, sociale en territoriale samenhang . . .	310
Protocol (Nr. 29) betreffende het openbare-omroepstelsel in de lidstaten	312
Protocol (Nr. 30) betreffende de toepassing van het handvest van de grondrechten van de Europese Unie op Polen en het Verenigd Koninkrijk . .	313
Protocol (Nr. 31) betreffende de invoer in de Europese Unie van in de Nederlandse Antillen geraffineerde aardolieproducten	315
Protocol (Nr. 32) betreffende de verwerving van onroerende goederen in Denemarken	318
Protocol (Nr. 33) ad artikel 157 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	319

	Bladzijde
Protocol (Nr. 34) betreffende de bijzondere regeling van toepassing op Groenland	320
Protocol (Nr. 35) betreffende artikel 40.3.3 van de grondwet van Ierland	321
Protocol (Nr. 36) betreffende de overgangsbepalingen	322
Protocol (Nr. 37) betreffende de financiële gevolgen van de beëindiging van het EGKS-verdrag en betreffende het fonds voor onderzoek inzake kolen en staal	328
BIJLAGEN	331
BIJLAGE I Lijst genoemd in artikel 38 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	333
BIJLAGE II Landen en gebieden overzee waarop toepasselijk zijn de bepalingen van het vierde deel van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	336
VERKLARINGEN gehecht aan de slotakte van de intergouvernementele conferentie die het verdrag van Lissabon heeft aangenomen ondertekend op 13 december 2007 . . .	337
A. VERKLARINGEN BETREFFENDE BEPALINGEN VAN DE VERDRAGEN	339
1. Verklaring betreffende het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie	339
2. Verklaring ad artikel 6, lid 2, van het Verdrag betreffende de Europese Unie . .	339
3. Verklaring ad artikel 8 van het Verdrag betreffende de Europese Unie	339
4. Verklaring betreffende de samenstelling van het Europees Parlement	339
5. Verklaring betreffende het politieke akkoord van de Europese Raad over het ontwerp-besluit inzake de samenstelling van het Europees Parlement	339
6. Verklaring ad artikel 15, leden 5 en 6, artikel 17, leden 6 en 7, en artikel 18 van het Verdrag betreffende de Europese Unie	340
7. Verklaring ad artikel 16, lid 4, van het Verdrag betreffende de Europese Unie en artikel 238, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	340
8. Verklaring betreffende de praktische maatregelen die moeten worden genomen op het tijdstip van inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon wat betreft het voorzitterschap van de Europese Raad en van de Raad Buitenlandse Zaken . . .	342
9. Verklaring ad artikel 16, lid 9, van het Verdrag betreffende de Europese Unie, betreffende het besluit van de Europese Raad inzake de uitoefening van het voorzitterschap van de Raad	343
10. Verklaring ad artikel 17 van het Verdrag betreffende de Europese Unie	344
11. Verklaring ad artikel 17, leden 6 en 7, van het Verdrag betreffende de Europese Unie	344
12. Verklaring ad artikel 18 van het Verdrag betreffende de Europese Unie	344

	Bladzijde
13. Verklaring betreffende het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid	345
14. Verklaring betreffende het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid	345
15. Verklaring ad artikel 27 van het Verdrag betreffende de Europese Unie	345
16. Verklaring ad artikel 55, lid 2, van het Verdrag betreffende de Europese Unie	346
17. Verklaring betreffende de voorrang	346
18. Verklaring betreffende de afbakening van de bevoegdheden	346
19. Verklaring ad artikel 8 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	347
20. Verklaring ad artikel 16 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	347
21. Verklaring betreffende de bescherming van persoonsgegevens op het gebied van justitiële samenwerking in strafzaken en op het gebied van politieke samenwerking	347
22. Verklaring ad artikelen 48 en 79 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	348
23. Verklaring ad artikel 48, tweede alinea, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	348
24. Verklaring betreffende de rechtspersoonlijkheid van de Europese Unie	348
25. Verklaring ad artikelen 75 en 215 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	348
26. Verklaring over de niet-deelneming van een lidstaat aan een maatregel die gebaseerd is op titel IV van het derde deel van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	348
27. Verklaring ad artikel 85, lid 1, tweede alinea, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	349
28. Verklaring ad artikel 98 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	349
29. Verklaring ad artikel 107, lid 2, onder c), van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	349
30. Verklaring ad artikel 126 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	349
31. Verklaring ad artikel 156 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	350
32. Verklaring ad artikel 168, lid 4, onder c), van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	350
33. Verklaring ad artikel 174 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	351
34. Verklaring ad artikel 179 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	351
35. Verklaring ad artikel 194 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	351

	Bladzijde
36. Verklaring ad artikel 218 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie betreffende de onderhandelingen over en sluiting van internationale overeenkomsten inzake de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht door de lidstaten	351
37. Verklaring ad artikel 222 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	351
38. Verklaring ad artikel 252 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie over het aantal advocaten-generaal bij het Hof van Justitie	352
39. Verklaring ad artikel 290 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	352
40. Verklaring ad artikel 329 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	352
41. Verklaring ad artikel 352 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	352
42. Verklaring ad artikel 352 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	353
43. Verklaring ad artikel 355, lid 6, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	353
B. VERKLARINGEN BETREFFENDE AAN DE VERDRAGEN GEHECHTE PROTOCOLLEN	354
44. Verklaring ad artikel 5 van het Protocol betreffende het in het kader van de Europese Unie geïntegreerde Schengenacquis	354
45. Verklaring ad artikel 5, lid 2, van het Protocol betreffende het in het kader van de Europese Unie geïntegreerde Schengenacquis	354
46. Verklaring ad artikel 5, lid 3, van het Protocol betreffende het in het kader van de Europese Unie geïntegreerde Schengenacquis	354
47. Verklaring ad artikel 5, leden 3, 4 en 5, van het Protocol betreffende het in het kader van de Europese Unie geïntegreerde Schengenacquis	354
48. Verklaring inzake het Protocol betreffende de positie Denemarken	355
49. Verklaring inzake Italië	355
50. Verklaring ad artikel 10 van het Protocol betreffende de overgangsbepalingen	356
C. VERKLARINGEN VAN LIDSTATEN	357
51. Verklaring van het Koninkrijk België inzake de nationale parlementen	357
52. Verklaring van het Koninkrijk België, de Republiek Bulgarije, de Bondsrepubliek Duitsland, de Helleense Republiek, het Koninkrijk Spanje, de Italiaanse Republiek, de Republiek Cyprus, de Republiek Litouwen, het Groothertogdom Luxemburg, de Republiek Hongarije, de Republiek Malta, de Republiek Oostenrijk, Roemenië, de Portugese Republiek, de Republiek Slovenië en de Slowaakse Republiek betreffende de symbolen van de Europese Unie	357
53. Verklaring van de Tsjechische Republiek over het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie	357

	Bladzijde
54. Verklaring van de Bondsrepubliek Duitsland, Ierland, de Republiek Hongarije, de Republiek Oostenrijk en het Koninkrijk Zweden	358
55. Verklaring van het Koninkrijk Spanje en van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland	358
56. Verklaring van Ierland ad artikel 3 van het Protocol betreffende de positie van het Verenigd Koninkrijk en Ierland ten aanzien van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht	358
57. Verklaring van de Italiaanse Republiek over de samenstelling van het Europees Parlement	359
58. Verklaring van de Republiek Letland, de Republiek Hongarije en de Republiek Malta over de spelling van de naam van de enige munteenheid in de Verdragen	359
59. Verklaring van het Koninkrijk der Nederlanden ad artikel 312 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	359
60. Verklaring van het Koninkrijk der Nederlanden ad artikel 355 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	360
61. Verklaring van de Republiek Polen betreffende het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie	360
62. Verklaring van de Republiek Polen over het Protocol inzake de toepassing van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie op Polen en het Verenigd Koninkrijk	360
63. Verklaring van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland betreffende de definitie van de term „onderdanen”	360
64. Verklaring van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland betreffende het kiesrecht bij verkiezingen voor het Europees Parlement	360
65. Verklaring van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland ad artikel 75 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie ..	361
Concordantietabellen	363
Verdrag betreffende de Europese Unie	363
Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	368